

מסחר בחול המועד

גדר האיסור

אסור אפילו בכל שהוא

1. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף י עמוד ב

ואמר רבא: פרקמטיא כל שהוא אסור.

הטעם פניות לשמחת יום טוב ומניעת צער

2. שו"ת הרא"ש כלל כג סימן ד

כי בקניית פרקמטיא יש טורח גדול בשווי הדקדוק של מקח ומתוך טרדתו ימנע משמחת יום טוב, וגם לפעמים יקנה ביוקר ויצטער ואם ימכור במועד לפעמים שמוכרה בפחות ממה שקנה ואיכא צערא

מהות השמחה היא אכילה ושתייה ועסק התורה

3. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקלט

מאי האי דאמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור הא אפילו מלאכות גמורות מותרות כל שהוא כמו שיתבאר בס' תק"מ כמו סדקים שבגג וצירי דלת שיתבאר שם שמותר לתקנם במועד וכ"ש מקח וממכר כל שהוא ואיך החמירו בשבות יותר במלאכה דאורייתא:

ונ"ל דמשום דעיקר המועד לא ניתנה לישראל אלא לאכול ולשתות ולשמחה ולעסוק בתורה

ולפ"ז אם היו מניחין להם לעסוק במשא ומתן ממילא זהו טרודים כל היום ולא היה להם זמן לעסוק בתורה כמו בכל ימות החול ולכן הוכרחו חכמים לאסור עליהם המשא ומתן והוכרחו לאסור אפילו כל שהוא דמשא ומתן אין לה קצבה ואם תתיר כל שהוא ממילא שיגרור עוד וזבה גריע ממלאכה.

4. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט

סעיף א: כל סחורה, אסורה; אפילו כל שהוא, בין לקנות בין למכור; ואפילו אם הלוה מעות על מנת שיתנו לו אחר כך יין או סחורה אחרת בפרעון חובו כדי להשתכר, אינו יכול לילך ולתובעם, משנ"ב ב: דמה שמקבל הסחורה מהם הוא ענין מקח וממכר.

מסחר לצורך המועד

הגמרא מחלקת בין דברים שניכר שרכישתם לצורך המועד שמוותר לסחור בהם כרגיל לבין דברים שאפשר שאינם לצורך המועד שיש לסחור בצנעה

5. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יג עמוד ב

משנה: ... מוכרי פירות, כסות וכלים - מוכרים בצנעה לצורך המועד.

גמרא... רב הונא שרא להו להנהו כרופייתא מוכיני בשמיס למיזל לזבונא כי אורחיהו בשוקא.

איתיביה רב כהנא: חנות פתוחה לסטיו - פותח ונועל כדרכו, פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת, וערב יום טוב האחרון של חג - מוציא, ומעטר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד יום טוב האחרון. מפני כבוד יום טוב האחרון - אין, שלא מפני כבוד יום טוב - לא! אם כך מדוע התיר למכרי בשמים כדרכם בכל חול המועד?

לא קשיא: הא - בפירי שיש לחסוד שקונה לצורך ימות השנה, הא - בתבלין מוכר כדרכו, ענו כבוד וכשינין - הכל יודעין ללמוד המועד הן, וליכא חשלא, שאין לאוין להתקיים, הלכך - אפילו בפריהו מותר.

6. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף י - יא

סעיף י: מוכרי תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים, פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא, שהכל יודעין שהם לצורך המועד.

סעיף יא: מוכרי פירות, כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד משנ"ב: דאלו דברים המתקיימים לאחר המועד אין ניכר שהוא לצורך המועד ואתו למיחשדיה שולחן ערוך חול. כיצד, אם היתה החנות פתוחה לזוית או למכור, פותח כדרכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת ונועל אחת; ועיו"ט האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות, בשביל כבוד יום טוב.

7. משנה ברורה סימן תקלט ס"ק לג

(לג) מוכרי תבלין או ירק וכו' - והאחרונים הסכימו דה"ה מוכרי בשמים דאף שהוא דבר המתקיים כיון שהוא ניכר דהוא לצורך המועד

דבר האבד - אם יפסיד מהקרן

8. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף י עמוד ב

אמר רבי יוסי בר אבין: ובדבר האבד - מותר.

רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי, שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי.

רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנאאתא שהו חייבין לו מעות בלאומוקס, אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו למיזל האינדא עלייהו? אמר ליה: כיון דהאינדא הוא דמשכחת להו, ביומי אחרוני לא משכחת להו - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי.

...ואמר רבא: הני תמרי תוחלני תמיס שלא נחשבו כל לכן, מיגזרינהו - שרי לחותקן לנסיס ולאכולו הכי זיוס טוב - שרי, ללארד יוס טוב ענידי, מייצינהו לנבזן במשוי, ומוציא ליהם ענהו לחוז - היינו אסור, שעכשיו אינן נחלעים, אלף לעשות מהן צימוקים לאכלן בחול הוא מכיון - ואסור לתקן זיוס טוב מאכל לחול - אסיר. רב פפא אמר: כיון דמתלעי אי לאו דמיינינו - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי כלומר: כסחורה שאדם יכול לעשותה במועד כדי שלא יפסיד בה אם לא עשה, הכי נמי מצי למיינינהו, דאי לא ענידי הכי - מיתלעי, ושרי.

9. רא"ש מסכת מועד קטן פרק א סימן כג

ולא מיקרי דבר האבד אלא שיחסר מן הקרן כגון הני תוחלני¹ וזיתיו הפוכין (שיתעפשו אם לא יכתשו) ובורו לגוף (לעשות מכסה לבור שכבר ירד היין לתוכו) וכגון הני דבני אקרא דשנאותא שאם לא ילך עתה לא ימצאם לאחר המועד.

10. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ד

אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן, מותר למכרה; אבל אם לא יפסיד מהקרן, לא.²

עני ואדם חסר לו לשמחת יום טוב ברווח

11. רא"ש מסכת מועד קטן פרק א סימן כג

ואם אין לו מה יאכל מותר למכור במועד.

ואפילו יש לו מה יאכל אלא אם ימכור יהיה לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יום טוב משמע בירושלמי (שם) דשרי דגרסינן בירושלמי דברק ב' דמכילתין ר' יוסי ור' אלעזר הוו מפקדין לר' אושעיא דהוה פריש פי' פורש מלמכור במועד אי את ידע דאת מזדבן ואת שתי גבן זבין ואי לא לא תזבין קריס העלה סס: אם אתה יודע שאתה מוכר והספיקה ממתנת לך שחולל ללא ולשמות מהריוח ולשמות בשמחת י"ט עמנו מוכר ואם לאו אל תמכור:

רבי יונה הוה ליה ספרין ספריס למטור אתי שאיל לרב הונא מהו למיזבנינהו במועדא א"ל שרי מיחד את במועדא ואת שתי קונדיטון במועדא אם אתה מוכר אותן אתה עמה במועד ואתה שותה יין קונדיטון ואלו לא היה לו מעות בכיות לא היה שותה מותר

רווח מרובה מצוי

סתם רווח לא נקרא דבר האבד

16. רא"ש מסכת מועד קטן פרק א סימן כג

אבל אם יום השוק הוא במועד ויוכל עתה למכור סחורתו בריוח ולאחר המועד לא יוכל להרויח כל כך אבל מן הקרן לא יפסיד אסור למכור במועד והכי איתא בירושלמי (פ"ב הלכה ג) אי ידע דלא מזדבני והוא פוחת מקרנא מזדבן

מחלוקת ראשונים בדיון פרקמטיה בצנעה

17. בית יוסף אורח חיים סימן תקלט אות א - ג ד"ה כל סחורה

א - ג כל סחורה אסורה אפילו כל שהוא. בסוף פרק קמא דמועד קטן (י:): אמר רבה פרקמטיא כל שהוא אסורה וכתב הרא"ש (סי' כג) פירוש לקנות סחורה או למכרה אפילו כל שהוא אסור משום טרחה. וכן כתב הרמב"ם (פ"ז הכ"ב) ומשמע דלא שנא בצנעה לא שנא בפרהסיא אסור.

ושלא כדברי הרוקח⁴ שכתב בסימן ד"ש דמי שבא דבר סחורה לידו לישא וליתן בצנעה מותר. ומיהו האגור⁵ (סי' תרפ) כתב כדברי הרוקח וז"ל רבינו נתן השיב מי שבא סחורה לידו לישא וליתן בתוך ביתו בצנעה בחול המועד מותר שאפילו בשבת אסור קל הוא הילכך בצנעה מותר. וכ"כ בעל היראים (סו"ס דש) דוקא בשוק דאיכא טורח⁴ אבל בבית נראה דמותר מרדכי עכ"ל. ולענין הלכה נראה דאם ריוח מרובה הוא שרי בצנעה כיון דמידי דרבנן הוא כדאי הם הני רבוותא לסמוך עליהם ויוציא ממנו לשמחת יום טוב יותר על מה שהיה בדעתו להוציא⁵.

18. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ה

...הגה: מיהו אם מזדמן לו ריוח מרובה במועד (ואפילו שאפשר שיהיה כמותו לאחר המועד)⁶, יכול למכור בצנעה; ויוציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה דעתו להוציא (ב"י). (והיתר זה אפילו מצויים לו מעות בריוח בלאו הכי. שעה"צ 1) אליה רבה (ג): ולא דמי לסעיף ה' דמותר בפרהסיא, דשם ודאי אינו מצוי תמיד: (הובא במשנב ה)

רכישה לשימוש עצמי

19. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ט

מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא (במחיר זול. ב"י) כמו שמוצא עתה, דבר האבד הוא; ומותר לקנות ולתקן החביות ולזפותן, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד, אבל יותר מכדי צורך שתייתו (עד לבציר הבא), לא יקנה (שמוכח שמתכוין לסחור ואסור ככל סחורה).

הגה: ואם הוא דבר שאינו מצוי אח"כ (ככלל אפילו יותר ביוקר, או אפילו) להרויח בו, מותר (ב"י). (ויש מתירים בזה בריוח מרובה שאחר המועד לא מצוי כלל)

למכור התיר לו למכור בשביל שישימה במועד וישתה יין קונדיטון ואלו לא היה לו מעות בריוח לא היה שותהו.

השו"ע פסק כרא"ש להתיר מסחר לצורך הרווחת בשמחת יום טוב ובתנאי שלא היתה לו אפשרות מבלעדי זה

12. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ד

ומ"מ אם הוא בענין שאם ימכרנה עתה יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יום טוב, מותר למכור;

ונראה לי שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת יום טוב. ואלו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר; אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת יום טוב ככל אשר יתאוה, ואין בדעתו להוציא כל כך, לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר.

סחורה בריוח מרובה שלא מצוי – האם דינו כדבר האבד

לר"ף ראש ורמב"ם גם סחורה בריוח חריג דינו כדבר האבד

13. רא"ש מסכת מועד קטן פרק א סימן כג

פרקמטיא אבודה שרי מזבניהו במועדא רבי יעקב בשם רבי אחא בשם ר' יוסי דאדא שיירתא שרי למיזבן מינה במועדא. לא הוה ידע דשיירתא עלתה ומוזלא עבידתא. אלמא עבורי רווחא פסידא היא משמע מהא ירושלמי אם נזדמן במועד דבר שאינו מצוי מיקרי שפיר דבר האבד כגון אם באו שיירות של סוחרים במועד והביאו הרבה סחורות ומוכרים בזול ולא ימצאו אחר המועד ואף השיירות קונבין עתה הסחורות ביוקר קונבין מהן ומוכרין להם דמניעת הריוח הוא הפסד כיון דדבר שאינו מצוי הוא: וכן הבין המגיד משנה בר"ף וברמב"ם

לרמב"ן רק דברים שהן לצרכו מותרים לרכוש בהזדמנות כדבר האבד

14. מגיד משנה הלכות יום טוב פרק ז הלכה כב

פי' הראב"ד ז"ל וקצת המפרשים שהעברת ריוח נקרא דבר האבד ומכאן יצא להם שמותר להלוות ברבית לעכו"ם בחולו ש"מ והטעם בזה לפי שאין בכל אלו מלאכה גמורה שתהיה אסורה אפילו ביום טוב ואין כאן אלא מקח וממכר שאסור מדבריהם ביום טוב גזרה שמא יכתוב ובחולו ש"מ התירו מפני העברת הריוח.

אבל הרמב"ן ז"ל כתב שלא התירו לקנות מן השיירא אלא מה שהוא צריך לתשמישו ואם לא יקנהו מן השיירא ויצטרך לקנות אחר המועד יהא נפסד שלא ימצאוהו בערך שמוצאו עכשיו אבל כדי להרויח ולעשות סחורה בודאי אסור לפי שהעברת ריוח אינו כדבר האבד ולפיכך אסור להלוות לנכרי ברבית ע"כ דבריו.

השו"ע הקל במסחר בריוח שאינו מצוי אפילו שלא לצורך תשמישו (ואין בזה בהנחה יותר מלאכה רק היתר המסחר)

15. שולחן ערוך הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ה

אם הוא דבר שאינו מצוי תמיד³ לאחר המועד, כגון ספינות או שיירות שבאו, או שהם מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו ביוקר, מותר לקנות ולמכור אפילו שלא לצורך תשמישו אלא לעשות סחורה ולהשתכר; והוא הדין לירידים הקבועים מזמן לזמן (ואפילו מעיר לעיר מותר ליסע בכה"ג) (ד"ע):

אבל מקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע, אינו מותר למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד, שאין זה דבר האבד, שאם אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד ימכר ביום השוק שלאחר המועד.

הגה: ותגר שקונה מזה ומוכר לזה וחוזר וקונה ומוכר (להבדיל מאומן שמוכר מה שמיצור), מותר (משנ"ב: בצנעה בביתו), דהוי דבר האבד (כל בו).

סיכום ההלכות

אסור לקנות ולמכור במועד אפילו כלשהו.

במספר מקרים התירו חז"ל מסחר במועד:

א. לצורך המועד

ב. **דבר האבד** - כשיפסיד מהקרן. כגון שהסחורה תתקלקל אם לא ימכור אותה. או שצריך לקנות מוצר ולא ישיג במחיר הזה לאחר המועד.

ג. **מחוסר אמצעים רבים** - אדם שחסר לו לשמחת יום טוב, ואם יסחור יוציא ברוח.

ד. **רווח מרובה שאינו מצוי** - הזדמנות חריגה להרויח סכום שאינו מצוי.

ה. **רווח מרובה מצוי** - רווח מרובה אבל מצוי רק באופן שנעשה בצנעה ומוציא יותר לשמחת יום טוב.

מלאכות נלוות - נחלקן האחרונים האם ההיתר מוגבל למסחר עצמו או כולל גם את המלאכות הנלוות למסחר כגון כתיבת חוזים והדפסתם וכד'. ולכן נכון להמנע כשאין הכרח.

רכישת נדל"ן – כיון שאוושא מילתא חמור יותר ויש לדון לגופו^(שו"ע יב.).